

**PREDLOŽENI MINIMALNI
STANDARDI I SASTAVNI
DIJELOVI KURIKULUMA
ZA OBUKU STRUČNJAKA U POLICIJI
I PRAVOSUĐU O SPREČAVANJU I
BORBI PROTIV NASILJA NAD ŽENAMA
I DJEVOJČICAMA**

ZAHVALNICE

Poslove organizacije, vođenja projekta i recenzije vodile:

Elmaja Bavčić, Maaïke van Andrichem, Kateryna Hai

Sadržaj razvila:

Stojanka Mirčeva

Istraživanje provele:

Maida Čehajić – Čampara, Stojanka Mirčeva, Edlira Shima

Uredila:

Elisabeth Duban

Dizajn i vizuale uradila:

Nina Kononova

OSCE-ov Program rodnih pitanja se također želi zahvaliti kolegicama i kolegama iz OSCE-ovih regionalnih misija za njihovu kontinuiranu podršku i saradnju, koje su svojom predanošću i komentarima dale doprinos u razvoju ove publikacije: Fedra Idžaković, Biljana Nastovska, Valdete Osmani, Tatjana Stoimenovska, Aleksandra Crvenica, Anne-Elisabeth Gautier, kao i Bjorn Tore Saltvik i Alina Munteanu.

SKRAĆENICE

CEDAW

Konvencija o eliminiranju svih oblika diskriminacije žena

GREVIO

Ekspertska grupa Vijeća Evrope za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici

Istanbulska konvencija

Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici

M&E

Praćenje i procjena (monitoring and evaluation, M&E)

OCD

Organizacija civilnog društva (civil society organization, CSO)

OSCE

Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi

UVOD

Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE) je 2021. godine u okviru projekta „WIN – Žene i muškarci: inovacije i umrežavanje za rodnu ravnopravnost“ provela vježbu mapiranja kurikuluma za obuku stručnjaka u policiji i pravosuđu o nasilju nad ženama i djevojčicama. Mapiranje je provedeno u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji, kao i na Kosovu.¹ Vježba mapiranja obuhvatala je postojeće kurikulume za obuku o nasilju nad ženama i djevojčicama i imala je cilj identificirati pristupe koji obećavaju i dobre prakse, te naučene lekcije i nedostatke u području ispunjavanja međunarodnih standarda i primjeni pristupa usmjerenog na žrtvu.²

Istovremeno s mapiranjem izrađen je i skup predloženih minimalnih standarda i sastavnih dijelova kurikuluma za obuku stručnjaka u policiji i pravosuđu, kao vid podrške donositeljima politika i centrima za obuku prilikom izrade i provođenja programa obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama. Predloženi minimalni standardi preslikavaju standarde određene Konvencijom Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija). Predloženi standardi se

osim toga oslanjaju na Izvještaje s objašnjenjima uz Istanbulsku konvenciju i prijedloge i sugestije sadržane u Osnovnim evaluacijskim izvještajima³ Ekspertske grupe Vijeća Evrope za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (GREVIO), tijela kojem je povjereno praćenje provođenja Istanbulske konvencije. Kod izrade predloženih minimalnih standarda uzete su u obzir obaveze propisane Konvencijom o eliminiranju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), kao i smjernice sadržane u sljedećim Općim preporukama Komiteta za eliminiranje diskriminacije žena: Opća preporuka broj 19 (1992.) o nasilju nad ženama; Opća preporuka broj 33 (2015.) o pristupu žena pravosuđu; i Opća preporuka broj 35 (2017.) o rodno zasnovanom nasilju nad ženama kojom se ažurira Opća preporuka broj 19.

Kod izrade predloženih minimalnih standarda korišteni su ostali izvori informacija kao npr. OSCE-ovo istraživanje o nasilju nad ženama⁴ i drugi relevantni materijali međunarodnih organizacija, uključujući agenciju UN-a za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UN Women) i Kancelariju Ujedinjenih nacija za droge i kriminal (UNODC).

¹ Svako spominjanje Kosova, bilo da se odnosi na teritoriju, institucije ili stanovništvo, u ovom tekstu ima značenje u potpunoj saglasnosti s Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a 1244.

² Budući da se ovaj izvještaj odnosi na sektor pravosuđa, koristi se pojam „žrtva“, što odražava terminologiju iz krivičnog pravosuđa. Za razliku od toga, kada je riječ o višesektorskoj podršci, u ovom izvještaju se koristi pojam „žena koja je preživjela rodno zasnovano nasilje“.

³ Sve stranke koje su učestvovalе u vježbi mapiranja su zemlje članice Istanbulske konvencije, one su podnijele svoje (prve) osnovne izvještaje i primile procjenu od grupe GREVIO. Izvještaj grupe GREVIO o početnoj procjeni za Sjevernu Makedoniju također se očekuje u 2023. godini.

⁴ Rezultati OSCE-ovog istraživanja o nasilju nad ženama iz 2018. godine dostupni su na <https://www.osce.org/VAWSurvey/publications>.

Zašto minimalni standardi za obuku stručnjaka o nasilju nad ženama i djevojčicama?

Član 15. Istanbulske konvencije prepoznaje značaj obuke stručnjaka i obavezuje vlade i javne ustanove da osiguraju ili ojačaju odgovarajuću obuku stručnjaka, što obuhvata stručnjake zaposlene u sistemu krivičnog pravosuđa.

Predloženi minimalni standardi odnose se na opći pristup razvoju programa obuke stručnjaka, nastavni program, kompetencije predavača, finansiranje, praćenje i procjenjivanje.

ISTANBULSKA KONVENCIJA, ČLAN 15. – OBUKA STRUČNJAKA

---

1. Članice će osigurati odnosno ojačati odgovarajuće obuke za nadležne stručnjake koji se bave žrtvama odnosno učiniocima svih djela nasilja obuhvaćenih Konvencijom, o sprečavanju i otkrivanju takvog nasilja, jednakosti između žena i muškaraca, potrebama i pravima žrtava, kao i o sprečavanju sekundarne viktimizacije.
2. Članice će osigurati da obuke iz stava 1. uključe obuku o koordiniranoj saradnji više organa radi sveobuhvatnog i odgovarajućeg upućivanja u slučajevima nasilja obuhvaćenog Konvencijom.

→ STANDARD DUŽNE PAŽNJE

Istanbulska konvencija obavezuje države članice Konvencije da preduzmu aktivne mjere za **sprečavanje svakog vida nasilja nad ženama i djevojčicama, zaštitu žrtava, kažnjavanje počinitelja i osiguravanje reparacije za djela nasilja** obuhvaćena Konvencijom.⁵ Države članice Konvencije su nadalje obavezne osigurati maksimalnu zaštitu žrtava nasilja nad ženama i djevojčicama, potpunu i efikasnu istragu svih optužbi za takvo nasilje i dovođenje počinitelja pred lice pravde.

Prema međunarodnom pravu koje obuhvata ljudska prava, države članice Istanbulske konvencije imaju kako negativne tako i pozitivne obaveze. Državni zvaničnici moraju poštovati zakon, suzdržavati se od učešća u bilo kakvom kršenju ljudskih prava i osigurati zaštitu pojedinaca od djela nasilja koja su počinili akteri koji ne

nastupaju u ime države. Obaveza provođenja obuke stručnjaka može se smatrati mjerom osiguravanja dužne pažnje, time što nadležni stručnjaci stiču neophodne kompetencije za sprečavanje nasilja, zaštitu žrtve i kažnjavanje počinitelja.

Obuku stručnjaka također treba koristiti kao priliku za podizanje svijesti o obavezi država članica Konvencije da osiguraju da će se njihove ustanove, zvaničnici, službenici, državni organi i ostali akteri koji nastupaju u ime države suzdržati od učešća u bilo kojem djelu nasilja nad ženama.

Nadalje, treba podučiti stručnjake o njihovoj obavezi dužne pažnje (due diligence) u slučajevima koje obuhvata lex specialis za djela nasilja koja su počinili nedržavni akteri.

→ INSTITUCIONALIZACIJA

Države članice Konvencije imaju obavezu **pružiti stručnu obuku i učiniti je dostupnom**. Stoga institucionalizaciju stručne obuke treba razumjeti kao **sveobuhvatan proces** koji sadrži najmanje sljedeće elemente:

- osmišljavanje tečajeva koji su osjetljivi na temu nasilja nad ženama i djevojčicama
- usvajanje takvih tečajeva od strane centara za obuku i njihovo uključivanje kako u obavezne, tako i u dobrovoljne programe stručne obuke
- provođenje obuke od strane certificiranih predavača za nasilje nad ženama i djevojčicama
- usvajanje jasnih minimalnih zahtjeva za izdavanje certifikata učesnicima obuke koji su dostupni prije početka obuke, i
- redovno praćenje i procjena obuke.

Dugoročna, sveobuhvatna i redovna obuka koja omogućuje promjenu stavova i ponašanja stručnjaka prema žrtvama⁶ može se postići samo kroz institucionalizaciju odgovarajuće obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama. Povremene i ad hoc obuke koje provode, ili u kojima sarađuju, međunarodne organizacije i ženske organizacije civilnog društva mogu se pokazati vrlo efikasnim, ali one nisu sastavni dio održivog pristupa i ne moraju nužno postići željeni dugoročni učinak.

⁵ Član 5. Istanbulske konvencije.

⁶ Vijeće Evrope, Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz 2011. godine, Izvještaj s objašnjenjima, čl. 98.

→ KONTEKSTUALIZACIJA

Proces institucionalizacije odgovarajuće obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama treba provoditi uzimajući u obzir specifične lokalne kontekste i prilagođavanjem tečajeva. Kontekstualizacija obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama uvažava domaći pravni kontekst koji propisuje obaveze i postupke relevantne za učesnike obuke i potrebu primjene međunarodnih standarda. Osim toga, kontekstualizirana obuka prepoznaje da je odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama uslovljen kulturnim, tradicionalnim, imovinskim, političkim i moralnim vrijednostima koje su specifične za određeni kontekst i vrijeme i to tematizira na primjeren način. Obuke treba da se zasnivaju na analizi određenog institucionalnog konteksta i prevladavajućih stavova prema rodno zasnovanom nasilju i rodnoj ravnopravnosti.

Vježba mapiranja je, na primjer, pokazala da razmatrani sistemi pravosuđa ne dijele samo zajedničku pravnu tradiciju koja proizlazi iz njihove historije u bivšoj Jugoslaviji, već imaju i zajedničke društvene stavove o rodnoj ravnopravnosti, koje prati široko rasprostranjena kultura okrivljavanja

žrtve i percepcija da je nasilje koje počinu muškarci nad ženama aspekt svojstven tradicionalnim porodičnim vrijednostima i da se takvo nasilje može opravdati ako žena ne pokazuje pokornost prema muškarcu.⁷ Stručnjaci u agencijama za provođenje zakona i pravosuđu nisu izvan društva. U nedostatku obuke i institucionalne politike s ciljem iskorjenjivanja predrasuda i rodnih stereotipa, oni ih mogu ponavljati u praksi. Stoga se programi obuke stručnjaka s ciljem institucionalizacije rodno osjetljivog odgovora na nasilje nad ženama moraju odnositi na specifičan društveni kontekst u kojem učesnici obuke postupaju u praksi, uključujući zajednička ubjeđenja, vrijednosti i stereotipe.

Za efikasnu primjenu međunarodnih standarda na nivou država, neophodno je staviti te standarde u lokalni kontekst. Primjerena obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama zahtijeva usklađenost s međunarodnim i regionalnim standardima i istovremeno djelotvorno suzbijanje društvenih i kulturnih obrazaca, predrasuda i predubjeđenja, koja održavaju predstavu o inferiornosti žena i stereotipe o ulogama žena i muškaraca.⁸

→ PROCJENA POTREBA ZA OBUKOM

Svaki program stručne obuke treba da se temelji na prethodnim procjenama i analizama potreba za obukom. Procjena potreba za obukom o nasilju nad ženama i djevojčicama naročito treba da uzima u obzir **stavove i poimanja rodne ravnopravnosti, rodni uloga i rodni stereotipa; znanja i vještine koje potencijalni učesnici obuke trebaju u radu, kao i postojeće znanje učesnika obuke i njihovu izloženost pitanjima rodne ravnopravnosti.** Pritom je jednako važno da procjena odražava potrebe osoba koje će dolaziti u kontakt s učesnicima obuke i samim tim osjetiti rezultate obuke. Kad god je to moguće, procjene potreba za obukom treba da obuhvate i potrebe i perspektive niza različitih stručnjaka s kojima policija i pravosuđe sarađuju i koji imaju iskustva u radu sa žrtvama nasilja nad ženama i djevojčicama, kao što su ženske organizacije civilnog društva (OCD),

drugi akteri koji pružaju specijalizirane usluge podrške ženama žrtvama nasilja i institucije iz područja prevencije i zaštite.

Redovna istraživanja o rasprostranjenosti, koja uključuju ocjenu zadovoljstva korisnika usluga u području rodno zasnovanog nasilja, mogu biti posebno koristan alat za razvoj tečajeva obuke. Osim upitnika za buduće učesnike obuke, procjena potreba za obukom mogla bi uključivati intervjue i diskusije fokusnih grupa s drugim stručnjacima, što bi doprinijelo sveobuhvatnijem razumijevanju potreba za obukom i omogućilo osmišljavanje odgovarajućih programa obuka. Procjenu potreba za obukom ne treba shvatiti kao jednokratnu aktivnost, već kao popratni zadatak koji se provodi redovito (npr. svake dvije godine) i odražava kontekst.

⁷ Vidjeti npr. GREVIO Izvještaj o početnoj procjeni, za Srbiju iz 2020. godine (čl. 63), za Crnu Goru iz 2018. godine (čl. 68–70), za Albaniju iz 2017. godine (čl. 52–54); kao i OSCE, OSCE-ovo istraživanje o nasilju nad ženama: Dobrobit i sigurnost žena – Osnovni izvještaj (OSCE, Beč, 2019), str. 24.

⁸ Članci 12. i 14. Istanbulske konvencije; poglavlje C, Komitet za eliminiranje diskriminacije žena, Opća preporuka br. 33 o pristupu žena pravosuđu.

→ POSEBAN PROGRAM OBUKE OD NASILJA NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA I MATERIJAL ZA PRAKTIČNU OBUKU

Vježba mapiranja koju je proveo OSCE pokazala je da su postojeće nastave obuke u oblasti nasilja nad djevojčicama i djevojkama sastavni dio tečajeva obuke u oblasti kriminalnog i nadzornog djevojačarstva. Međutim, neophotan je **poseban program obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama** u okviru početne obuke (basic training) i interne obuke (in-service training) kako bi se povećala svijest pravosudnih djelatnika o odgovornosti i ulogu tužitelja, javnih i privatnih sudara nasilje nad ženama i djevojčicama i kako bi se osiguralo da se nasilje nad ženama i djevojčicama tretira kao teško krivično djelo. Poseban program obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama treba biti temeljen na službenim postupcima i ne može biti samo nasilje nad ženama i djevojčicama, već treba biti **sistematski i dosljedni program obuke** kroz razvoj **sistematskog i dosljednog programa obuke**.

Poseban program obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama treba biti **konstabilno visokoznačajna tematske priučnice**. Priučnici za praktičnu obuku **tematske priučnice** ili priručnik obuke, koji su ustanove za obuku sistematski i dosljedno stavljaju u službu sudara i tužitelja, šire i na druge obuke i prakse. Priručnik za interaktivne vježbe i učeni studije slučaja koji se mogu kombinirati sa simulacijama slučaja

slučajeva (praksi) i nastave o nasilju nad ženama i djevojčicama treba biti nastava o nasilju nad ženama i djevojčicama. Priručnici također predstavljaju ženske zaposlene predavačice i kompjuterizirane i održavanja interaktivnih sesija za stručnjake u različitim temama vezane za djevojačarstvo i nasilje nad ženama i djevojčicama, a posebno o potrebama učesnika obuke. U sastavljanju priručnika, razvoj programa obuke i održavanje obuke treba uključiti i perspektive žena koje žive u različitim vrstama društva.

Obuka treba da bude podržavana potvrdom **jasnim protokolima o obuci i sistematskim i dosljednim standardima** koje se posebno odnose na sudare i tužitelje u obuci. Protokolima o obuci i sistematskim i dosljednim standardima treba da bude podržavano i održavanje i odražavaju rodno osjetljivo razumijevanje svih oblika nasilja nad ženama i djevojčicama, a to biti u skladu sa standardima i postupcima koji se odnose na zakonodavstvo i sudsku praksu. Sudska praksa i tužiteljska praksa treba da bude podržavana i odražavana u sudskoj praksi i tužiteljskoj praksi. Sudska praksa i tužiteljska praksa treba da bude podržavana i odražavana u sudskoj praksi i tužiteljskoj praksi. Sudska praksa i tužiteljska praksa treba da bude podržavana i odražavana u sudskoj praksi i tužiteljskoj praksi.

→ OBAVEZNA I SISTEMATSKA OBUKA O NASILJU NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

Obuka koja senzibilizira stručnjake u policiji i pravosuđu o uzrocima, manifestacijama i posljedicama svih vidova nasilja nad ženama i djevojčicama treba biti obavezna i sistematska u kontekstu određenog centra za obuku. Obavezna obuka odnosi se **kako na početnu obuku, tako i na internu obuku. Sistematska obuka uključuje redovnu i kontinuiranu obuku s odgovarajućim provjerama ishoda** kako bi se osigurala adekvatna primjena novostečenih vještina⁹. U kontekstu obuke koja će omogućiti djelotvoran odgovor razvijanjem i jačanjem svijesti o rodnoj ravnopravnosti i stručnih vještina za odgovor na nasilje nad ženama i djevojčicama, važno je da opseg i sadržaj obuke stručnjaka u agencijama za provođenje zakona

bude zasnovan na njihovom pojedinačnom opisu posla (tj. obuka treba biti prilagođena ulozi). Kada je riječ o obuci sudija i tužitelja, postoji regionalna praksa da sudije i tužitelji imaju autonomiju prilikom izbora obuke koju završavaju. Ovu praksu pak treba preispitati ne dovodeći u pitanje neovisnost i autonomiju sudske profesije, koja postoji i u pogledu organizacije stručne obuke.

Jednako je važno razviti obuku, ili module obuke u okviru postojećih programa obuke, za sudske vještace koji daju mišljenja na sudu u predmetima nasilja nad ženama i djevojčicama.

⁹ Vijeće Evrope, Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz 2011. godine, Izveštaj s objašnjenjima, čl. 99.

¹⁰ Ibid., čl. 98-99.

→ RODNA RAVNOPRAVNOST I RODNO ZASNOVANO NASILJE NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA

Postizanje rodne ravnopravnosti je ključno za iskorjenjivanje nasilja nad ženama i djevojčicama. Samo istinska ravnopravnost između žena i muškaraca, u kojoj žene i muškarci uživaju jednaka prava i de facto istu zakonsku zaštitu, imaju jednake prilike i jednako se poštuju i cijene u društvu, može dovesti do promjena u dinamikama moći i stavovima i time omogućiti iskorjenjivanje nasilja nad ženama i djevojčicama. Cilj modela obuke bi bio promijeniti stavove i eliminisati stereotipe ne samo kod pojedinih učesnika obuke, već i na nivou ustanova. Stručna

obuka koja poboljšava razumijevanje fenomena **rodno zasnovanog nasilja treba naglasiti da je rodna nejednakost glavni motiv za nasilje nad ženama i djevojčicama**. Također je važno da obuka tematizira posljedice rodni stereotipa i predubjeđenja koja potkrepljuju rodno zasnovano nasilje. Programi obuke treba da obrađuju rodne stereotipe i predrasude koji su osnovni uzroci nasilja nad ženama, istovremeno preispitujući i razgrađujući rodne stereotipe prisutne u društvu.

→ RODNO OSJETLJIVI PRISTUP SVIM OBLICIMA NASILJA NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA, UKLJUČUJUĆI NASILJE U PORODICI

Kao standard, obuka bi trebala prenijeti stručnjacima znanje i vještine čiji će rezultat biti **rodno osjetljivo razumijevanje svih vidova nasilja nad ženama**, koje će stručnjaci primjenjivati tokom provođenja postupaka za zaštitu žrtve, kao što su na primjer procjena rizika, hitne mjere zaštite i mjere zabrane prilaska, donošenje odluka vezano za starateljstvo i pravo na posjetu i upućivanje žrtava na odgovarajuće službe. Istanbulska konvencija obavezuje države članice Konvencije da rješavaju **sve oblike nasilja nad ženama** i predstavlja sveobuhvatan pravni okvir za borbu protiv teških kršenja ljudskih prava žena.

To znači da sve oblike nasilja nad ženama i djevojčicama treba rješavati iz perspektive „koja prepoznaje rodno uslovljene dinamike, učinak i posljedice ovih vidova nasilja, i koja djeluje unutar okvira rodne ravnopravnosti i ljudskih prava”.¹¹ Zahtjev za primjenu **integrisanog pristupa utemeljenog na ljudskim**

pravima usmjeren je na integrisano sprečavanje, zaštitu i krivični progon. Sve mjere preduzete za podršku i zaštitu žrtve treba da imaju fokus na ljudskim pravima i sigurnosti žrtve, uzimajući u obzir „odnose između žrtava, počinitelja, djece i njihove šire okoline kako bi se izbjegao rizik reagiranja na njihove potrebe izolirano i bez prihvaćanja njihove društvene stvarnosti”.¹²

Platforma neovisnih stručnjaka za borbu protiv diskriminacije i nasilja nad ženama (EDVAW) objavila je 2022. godine tematski list o digitalnoj dimenziji nasilja nad ženama koji, između ostalog, otkriva nedostatke u provođenju obuka za zaposlene u pravosuđu i sistemu krivičnog pravosuđa o ovom novom vidu nasilja nad ženama i djevojčicama.¹³ Neophodno je uključiti kako prepoznavanje tako i potrebne primjerene odgovore na digitalno nasilje u obuku stručnjaka u policiji i pravosuđu.

¹¹ Ibid., čl. 115.

¹² Ibid., čl. 116.

¹³ Vijeće Evrope, “The digital dimension of violence against women as addressed by the seven mechanisms of the EDVAW Platform” (Digitalna dimenzija nasilja nad ženama tematizirana kroz sedam mehanizama Platforme EDVAW): 17.11.2022, str. 27.

→ PRISTUP USMJEREN NA ŽRTVU

Pristup usmjeren na žrtvu stavlja **potrebe i prava** žena žrtava nasilja i njihove djece u središte svih mjera. Kako bi žrtve dobile najdjelotvorniju moguću podršku, njihova prava, potrebe i sigurnost moraju biti glavna misao vodilja kod svih intervencija. To znači da kod pružanja zaštite i podrške žrtvama treba postupati s poštovanjem i osjećajem i osnažiti žrtve kako bi donijele informirane odluke koje najbolje odražavaju njihove interese. Obuka treba da doprinese nediskriminatornom stavu i svijesti da postoje okolnosti koje određene žrtve čine posebno ranjivim. Stoga je posebno važno naglasiti pojam **intersekcionalnosti**.¹⁴ Naime, stručnjaci treba da razumiju isprepletenost između rizika i iskustava nasilja i brojnih identiteta žena i djevojaka, npr. žena

koje žive u ruralnim područjima, starijih žena, mladih djevojaka, žena u prostituciji, žena i djevojaka koje imaju sidu ili su HIV pozitivne, žena s etničkim ili vjerskim manjinskim porijeklom (kao što su Romkinje), žena i djevojaka čiji pravni status ili druga vrsta statusa ili identiteta može povećati izloženost nasilju i stvoriti prepreke za pristup mehanizmima zaštite i pravde.¹⁵ Kod pristupa usmjerenog na žrtvu, **sigurnost žrtve ima prioritet u donošenju svih odluka** tokom istrage, predistražnog postupka i krivičnog postupka, kod donošenja presude i po završetku krivičnog postupka i svakog suočavanja žrtve s počiniteljem. Obuka treba obratiti posebnu pažnju na **eliminiranje stavova koji okrivljuju žrtvu** ili je smatraju odgovornom za nasilje kojem je bila izložena.

→ KOORDINIRAN I MULTISEKTORSKI PRISTUP

Uzimajući u obzir kompleksnost nasilja nad ženama, uključujući nasilje u porodici, obuka treba da obuhvati temu koordinirane multisektorske saradnje kako bi se omogućilo sveobuhvatno i odgovarajuće rješavanje slučajeva nasilja obuhvaćenih Istanbulsom konvencijom.¹⁶ Obuka također treba da obuhvati **identificiranje ulaznih tački za koordinaciju upućivanja i daljeg postupanja** između različitih tijela unutar i izvan pravosudnog sistema. Koordiniranom i multisektorskom odgovoru treba pristupiti uz odgovarajuću dokumentaciju

slučaja nasilja, poštujući privatnost žene koja je preživjela nasilje i načelo čuvanja tajne i uz slobodan i informirani pristanak žene koja je preživjela nasilje. U aktivnostima obuke treba naglasiti ulogu relevantnih vladinih usluga i ženskih organizacija civilnog društva u pružanju podrške ženama koje su preživjele nasilje, tako da stručnjaci u policiji i pravosuđu znaju na koje službe treba uputiti ženu koja je preživjela nasilje. Obuke o multisektorskom pristupu treba da obuhvate teme vezane uz koordiniranje mjera sigurnosti, kao i koordiniranu zaštitu i usluge podrške.

¹⁴ Meghan Campbell, "CEDAW and Women's Intersecting Identities: A Pioneering Approach to Intersectional Discrimination", Oxford University Working Paper Vol. 2, No. 3, februar 2016. Dostupno na stranici: <https://globalnaps.org/wp-content/uploads/2018/08/cedaw-and-women-s-intersecting-identities-a-pioneering-approach-to-intersectional-discrimination.pdf> (pristupljeno 17. siječnja 2022.).

¹⁵ Vijeće Evrope, Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz 2011. godine, Izvještaj s objašnjenjima, čl. 87.

¹⁶ Član 15, stavak 2 Istanbulske konvencije.

→ POSLJEDICE NASILJA NA DJECU ŽRTVE I DJECU SVJEDOKE NASILJA

Kao minimalni zahtjev, obuka treba da obrađuje **potrebe i prava djece**, bilo da je dijete neposredna žrtva ili svjedok nasilja nad ženama i djevojčicama, uključujući nasilje u porodici. U nekim slučajevima nasilje istovremeno pogađa i žene i djecu. U drugim slučajevima djeca nisu žrtve nasilja, već svjedoci nasilju nad svojim majkama ili drugim članovima porodice. Stoga odgovarajuću pažnju treba posvetiti **tehnika**

ispitivanja djece, prepoznavanju znakova traume i izbjegavanju sekundarne viktimizacije djece. Preporučuje se posebna obuka o procesima donošenja odluke o starateljstvu i pravu posjete u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama. Takva obuka također treba naglasiti da ostvarivanje prava na posjetu ili starateljstvo ne smije ugroziti prava i sigurnost¹⁷ žrtve ili djece.¹⁸

→ PRISTUP USMJEREN NA SOCIJALNO UKLJUČIVANJE OSOBA S INVALIDITETOM

Određeni oblici nasilja, iskorištavanja i zlostavljanja mogu se smatrati okrutnim, nečovječnim ili degradirajućim postupanjem, dok se kažnjavanje može smatrati kršenjem brojnih međunarodnih ugovora o ljudskim pravima.¹⁹ Žene s invaliditetom najčešće pogađaju, između ostalog, prisilna, nametnuta ili na drugi način neželjena trudnoća ili sterilizacija; bilo koji medicinski zahvat ili intervencija izvedeni bez njenog slobodnog i informiranog pristanka, uključujući zahvate i intervencije u vezi s kontracepcijom i abortusom; invazivni i ireverzibilni hirurški zahvati, genitalno sakaćenje žena i hirurška operacija ili liječenje koje se vrši na interspolnoj djeci bez njihovog informiranog pristanka. Seksualno nasilje nad ženama s invaliditetom uključuje silovanje. Seksualno zlostavljanje događa se u svim državama članicama Konvencije, u državnim i privatnim ustanovama, u porodici ili zajednici. Neke žene s invaliditetom, posebno one gluhe ili gluho-slijepe, kao i žene s intelektualnim teškoćama mogu biti izložene još većem riziku od nasilja i zlostavljanja zbog svoje izoliranosti, ovisnosti ili ugnjetavanja.²⁰

Obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama i nasilju u porodici treba da poveća kapacitete nadležnih stručnjaka da usvoje **pristup usmjeren na socijalno uključivanje osoba s invaliditetom**. To podrazumijeva pružanje zaštite ženama s invaliditetom koje su preživjele nasilje. Obuka osim toga ne treba da se ograničava na pojam socijalnog uključivanja osoba s invaliditetom, već da se fokusira na razvoj vještina i praktično iskustvo. Učesnici obuke treba da steknu znanje i vještine za primjenu određenih mehanizama i tehnika za osiguravanje pristupačnosti svih procesa sistema pravosuđa za žrtve nasilja s invaliditetom. Prilikom provođenja takve obuke predavači treba da uključe i specijaliste s invaliditetom ili naprednim znanjem o preplitanjima između invaliditeta i nasilja nad ženama i djevojčicama. Ugrađivanje ove perspektive povećava efikasnost obuke i doprinosi pomjeranju dinamika moći koje bi inače mogle podsticati stigmatizaciju i diskriminaciju osoba s invaliditetom.

¹⁷ Član 19. Konvencije UN-a o pravima djeteta propisuje pravo svakog djeteta na život bez nasilja. Konvencija također definira pravo djeteta (a ne pravo roditelja) da održava kontakt s oba roditelja ako to ne ugrožava pravo djeteta na njegov najbolji interes.

¹⁸ Član 31. Istanbulske konvencije.

¹⁹ Vidjeti npr. član 6. Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom, i Opće preporuke br. 19 i br. 35 Komiteta za eliminiranje diskriminacije žena.

²⁰ Djela nasilja, iskorištavanja i/ili zlostavljanja žena s invaliditetom uključuju, bez ograničenja, primjenu fizičke sile; ekonomsko nasilje; trgovinu ljudima; obmanu; pogrešno informiranje; napuštanje; izostanak slobodnog i informiranog pristanka; pravnu prinudu; zanemarivanje, uključujući onemogućavanje ili zabranu pristupa lijekovima; uklanjanje sredstava komunikacije ili nadzor nad njima, kao i odbijanje pomoći u komunikaciji; uskraćivanje osobne pokretljivosti i dostupnosti, na primjer uklanjanjem ili uništavanjem

rampi za pristup ili pomagala kao što su štap za slijepe osobe ili kolica; odbijanje njegovatelja da pruže pomoć u svakodnevnim radnjama poput kupanja, održavanja menstrualne higijene i/ili služenja sanitarijama, oblačenja i ishrane, čime se osobi uskraćuje pravo na neovisan život bez omalovažavajućeg postupanja; uskraćivanje hrane ili vode, ili prijetnja bilo kojom od ovih radnji; pobuđivanje straha, verbalno zlostavljanje i ismijavanje na temelju invaliditeta, ozljeđivanje ili prijetnja ozljeđivanjem, uklanjanjem ili ubijanjem ljubimaca ili pasa pomagača, ili uništavanjem objekata; psihološka manipulacija i iskazivanje kontrole, na primjer ograničavanjem osobnog ili virtualnog kontakta s porodicom, prijateljima ili ostalim osobama; prisilna, nametnuta ili na drugi način neželjena trudnoća ili sterilizacija. Seksualno nasilje nad ženama s invaliditetom uključuje silovanje. Komitet za prava osoba s invaliditetom, Opći komentar br. 3 (2016.), član 6.: Žene i djevojčice s invaliditetom, 2. septembar 2016., CRPD/C/GC/3. Dostupno na stranici: <https://www.refworld.org/docid/57c977344.html> (pristupljeno 17. januara 2022.)

→ SPECIJALIZIRANI I POSVEĆENI PREDAVAČI

Pored općih kriterijuma za izbor predavača u centrima za obuku, **svi predavači o nasilju nad ženama i djevojčicama treba da imaju specijalizirano znanje** o ovoj temi. Kvalifikacije predavača o nasilju nad ženama i djevojčicama bi na primjer mogle obuhvatati preduslov obrazovanja o nasilju nad ženama i djevojčicama, uključujući nasilje u porodici, s težištem na sistemu za provođenje zakona i pravosuđu; najmanje pet godina iskustva predavanja u agencijama za provođenje zakona i pravosuđu; iskustvo u razgradnji rodno zasnovanih predubjeđenja i predrasuda; specijalizirane vještine kao što je tehnika ispitivanja usmjerena na žrtvu; provjereno specijalizirano poznavanje relevantnih tema kao što je na primjer multisektorski odgovor na

nasilje nad ženama i djevojčicama. Također je važno uključiti stručnjake koji pružaju specijalizirane usluge podrške žrtvama i koji će integrisati iskustva i potrebe žrtava u tečaj obuke.

Osobni stavovi predavača i njihova posvećenost nultoj toleranciji prema nasilju nad ženama i djevojčicama od posebnog su značaja. Kao vrlo djelotvorno može se pokazati uključivanje osoba oba spola da predaju kako bi se dodatno ojačalo razumijevanje da nasilje nad ženama i djevojčicama nije problem koji se tiče samo žena, već i muškaraca. Posebnu pažnju treba posvetiti tome da predavači usvoje metode savladavanja otpora i mogućeg seksizma među učesnicima obuke

→ INTERAKTIVNE I TRANSFORMATIVNE METODE OBUKE

U obuci o nasilju nad ženama i djevojčicama treba primjenjivati rodno transformativne metode s ciljem **preispitivanja rodni stereotipa i unutrašnjih predrasuda** koje mogu postojati kod stručnjaka u policiji i pravosuđu. Pritom treba obratiti pažnju na načela učenja odraslih. Posebno treba prilagoditi aktivnosti učenja unutrašnjoj motivaciji i interesu učesnika obuke i primjenjivati tehnike za refleksivno učenje tako da učesnici obuke imaju priliku otkriti i preispitati svoje podsvjesne pretpostavke. Obuku treba osmisliti tako da se nadovezuje na postojeće znanje učesnika i cijeni učesnike kao saradnike. Također je važno stvoriti okruženje za saradničko učenje u kojem će učesnici obuke imati siguran prostor za razmjenu ideja i informacija. Korisne su aktivnosti u malim grupama koje omogućuju praktičan rad, razgovor, slušanje, posmatranje i raspravu. To se može postići primjenom pravila 70-30, što znači da učesnici obuke govore, posmatraju i rade oko 70 posto vremena, dok predavač govori 30

posto ukupnog vremena. Niz materijala i vježbi može poduprijeti interaktivne pristupe, npr. materijali iz pretpostavljenih ili stvarnih javnih sudskih postupaka (uključujući video materijal ili transkripciju svjedočenja žrtve), štampani materijali, prezentacije u PowerPointu, igra uloga, vježbe diskusije u sudnici i druge vrste simulacijskih vježbi. S obzirom na kompleksnost obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama, korisno je podijeliti obuku u više sesija.

Kad god je to moguće, obuku treba provoditi u prostorijama policije ili pravosuđa tako da učesnici obuke mogu učiti kroz praksu i samostalno usvajati nove pristupe koje upoznaju. Na primjer, preporučuje se da učesnici obuke iz redova policije rade vježbe na temu procjene rizika u prostorijama koje su prilagođene potrebama žrtve. Za sudije i tužitelje se mogu organizirati sesije u sudnici, gdje će se koristiti praktične studije slučaja izjava ili svjedočenja žrtava (pod uslovom da su izjave i svjedočenja dati u javnom saslušanju ili se mogu anonimizirati).

→ FINANSIRANJE

Djelotvoran odgovor na nasilje nad ženama može se, između ostalog, postići odgovarajućom obukom stručnjaka.²¹ Kako bi ispunile obavezu uvođenja i provođenja odgovarajuće obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama, države članice Konvencije su dužne osigurati odgovarajuće finansijske resurse, i to redovno i pravovremeno. Održivo i sistematsko provođenje obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama

mogu djelimično podržati međunarodne ili nacionalne organizacije, ali obuku treba organizovati pod vodstvom i u uskoj saradnji s nadležnim certificiranim centrima za obuku. Saradnja s drugim organizacijama može unaprijediti obuku, ali je i dalje obaveza država članica Konvencije da osiguraju dovoljne i redovne resurse za finansiranje obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama.

→ PRAĆENJE I PROCJENA

Postoji dvostruka potreba za procjenjivanjem. **Redovno i institucionalizirano praćenje** i procjena znanja stečenog kroz obuku je prioritet kako za početnu obuku tako i za internu obuku.²² Može se provesti korištenjem standardiziranih upitnika za praćenje i procjenu kao i uz pomoć testova prije i poslije obuke, vježbi procjenjivanja ili drugih metoda za procjenu i mjerenje nivoa znanja učesnika obuke prije i poslije obuke i novostečenog znanja i vještina.

Nadalje, treba uspostaviti skup pokazatelja za mjerenje uticaja obuke na profesionalno ponašanje stručnjaka koje unapređuje sigurnost žrtve i jača povjerenje žrtve

u sistem pravosuđa. Takve procjene treba da provode certificirani vanjski revizori koji imaju potrebne vještine za procjenu obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama, i to periodično i u redovnim vremenskim razmacima (npr. svake četiri godine). Procjena treba da provjerava djelotvornost primijenjenih metoda i uticaj obuke na povećanje efikasnosti odgovora učesnika obuke na nasilje nad ženama i djevojčicama.

Redovno praćenje i procjena osim toga predstavlja osnovu za ažuriranje i razvoj budućih programa obuke.

---

²¹ Član 8. Istanbulske konvencije.

²² Član 6. Istanbulske konvencije.

TABLICA:

Akcione tačke i preporuke za kurikulume za obuku o nasilju nad ženama i djevojčicama za stručnjake u policiji i pravosuđu u regiji Jugoistočne Evrope

OSNOVNI MINIMALNI STANDARDI	IZVOR STANDARDA U MEĐUNARODNOM PRAVU	REGIONALNI KONTEKST I IZAZOVI	SPECIFIČNE AKCIONE TAČKE I PREPORUKE ZA REGIJU JUGOISTOČNE EVROPE
→ STANDARD DUŽNE PAŽNJE	Član 5. Istanbulske konvencije	Standard dužne pažnje nisu preuzele sve države članice Konvencije u svoje zakonodavstvo.	Izmijeniti zakonodavstvo tako da obuhvata standard dužne pažnje.
		Države članice Konvencije u regiji nisu uključile obavezu dužne pažnje u dosadašnje obuke o nasilju u porodici i nasilju nad ženama.	Obraditi temu dužne pažnje u obuci stručnjaka u agencijama za provođenje zakona i pravosuđu.
→ INSTITUCIONALIZACIJA	Član 15. Istanbulske konvencije Komitet za eliminiranje diskriminacije žena (CEDAW), Opće preporuke br. 19, 33 i 35	Pravne odredbe o nasilju u porodici uveliko imaju rodno neutralni pristup.	Razviti rodno osjetljivo zakonodavstvo.
		Države članice Konvencije imaju rodno neutralne zakone protiv diskriminacije odnosno zakone o ravnopravnosti spolova.	Uvesti zakonsku obavezu redovne i standardizirane obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama i nasilju u porodici.
		Obuka stručnjaka o nasilju nad ženama i djevojčicama nije institucionalizirana ili sistematska ni u policiji ni u pravosuđu.	Usvojiti standardizirane zahtjeve za licenciranu obuku o nasilju nad ženama i djevojčicama i nasilju u porodici, kako za policiju, tako i za sektor pravosuđa. Usvojiti standardizirane programe izgradnje kapaciteta s odgovarajućom certifikacijom za stručnjake u policiji i pravosuđu.

→ **KONTEKSTUALIZACIJA**

Član 3. Istanbulske konvencije

Nasilje nad ženama i djevojčicama se još uvijek ne prepoznaje kao vid rodno zasnovanog nasilja ili rodno zasnovane diskriminacije.

Kontekstualizirati obuku o nasilju nad ženama i djevojčicama tako da odgovara društvenom kontekstu i razviti razumijevanje da je nasilje nad ženama i djevojčicama uslovljeno kulturnim, tradicionalnim, vlasničkim, političkim i moralnim vrijednostima.

Obuka nije općenito prilagođena specifičnostima svakog konteksta, niti obrađuje lokalne društvene i kulturne obrasce, predrasude i stereotipe.

Organizirati odgovarajuću obuku i institucionalnu politiku s ciljem eliminiranja predrasuda i rodnih stereotipa.

Tematizirati stereotipe, predrasude i predubjeđenja koja predstavljaju izazov za pružanje rodno osjetljivog odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama.

→ **PROCJENA POTREBA ZA OBUKOM**

Članci 10. i 11. Istanbulske konvencije

U državama članicama Konvencije u regiji nedostaje strukturisana, redovna/periodična procjena programa za izgradnju kapaciteta u području borbe protiv nasilja nad ženama i djevojčicama i nasilja u porodici koja se temelji na znanju..

Redovno provoditi procjenu potrebe za obukom kao popratnu aktivnost uz obuku.

Provoditi procjenu stavova i percepcije rodne ravnopravnosti, rodnih uloga i rodnih stereotipa, kao i potrebe za sticanjem znanja i vještina potencijalnih učesnika obuke i njihovog prethodnog znanja o rodnim pitanjima.

Procijeniti potrebe ciljnog stanovništva u smislu podrške koja se očekuje od nadležnih stručnjaka.

Procijeniti kako druge institucije uključene u prevenciju i zaštitu gledaju na rad agencija za provođenje zakona i pravosudnih ustanova u području zaštite i podrške žrtvi.

→ **POSEBAN
PROGRAM
OBUKE O NASILJU
NAD ŽENAMA I
DJEVOJČICAMA
I MATERIJALI
ZA PRAKTIČNU
OBUKU**

**Član 15.
Istanbulske
konvencije**

**Komitet za
eliminiranje
diskriminacije žena
(CEDAW), Opće
preporuke br. 19,
33 i 35**

**GREVIO Opća
preporuka br. 1 o
digitalnoj dimenziji
nasilja nad ženama**

U regiji postoji nedostatak obuke o svim oblicima nasilja nad ženama i djevojčicama, njegovim uzrocima i posljedicama, kao i nedostatak sistematskog i standardiziranog, multisektorskog početnog usavršavanja i usavršavanja na radnom mjestu za stručnjake u policiji i pravosuđu.

Razviti i uvesti poseban program usavršavanja o nasilju nad ženama i djevojčicama koji obrađuje sve oblike nasilja nad ženama i djevojčicama i naglašava rodnu nejednakost i dinamike moći kao osnovni motiv za nasilje nad ženama i djevojčicama.

Izraditi kurikulume koji se redovno ažuriraju i koji odražavaju kako međunarodne standarde tako i domaći kontekst (pravni i društveni/kulturni).

Izraditi priručnike za obuku o nasilju nad ženama i djevojčicama.

Razviti program i module obuke o digitalnoj dimenziji nasilja nad ženama i djevojčicama.

Razviti obuku koja naglašava međusobnu povezanost rodne (ne)ravnopravnosti i nasilja nad ženama i djevojčicama.

Ugraditi module i razviti alate za jačanje sigurnosti žrtava i provođenje procjene opasnosti.

Uspostaviti multisektorsku koordinaciju kao i skup mjera za jačanje koordinacije (između ostalog kroz zajedničku obuku, protokole i standardne operativne postupke).

→ **OBAVEZNA I
SISTEMATSKA
OBUKA O NASILJU
NAD ŽENAMA I
DJEVOJČICAMA**

**Član 15.
Istanbulske
konvencije**

Sve države članice Konvencije koje su učestvovala u mapiranju navele su centre za obuku nadležne za početnu obuku i internu (kontinuiranu) obuku.

Razviti i uvesti obuku koja obrađuje sve oblike nasilja nad ženama i djevojčicama.

Postoji nedostatak sistematske i standardizirane, multisektorske početne obuke i interne obuke za stručnjake u policiji i pravosuđu.

Razviti standardiziranu i sistematsku, multisektorsku početnu obuku i internu (kontinuiranu) obuku.

Početna obuka uključuje nasilje u porodici u različitim modulima, ali u programu obuke nedostaje rodno osjetljivo razumijevanje fenomena nasilja nad ženama i djevojčicama.

Razviti početnu obuku o nasilju u porodici koja obuhvata rodnu zasnovanost ovog oblika nasilja nad ženama i djevojčicama.

Obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama treba biti dostupna i za stručnjake koji učestvuju ili daju stručno mišljenje u sudskom postupku.

→ **RODNA
RAVNOPRAVNOST
I RODNO
ZASNOVANO
NASILJE NAD
ŽENAMA I
DJEVOJČICAMA**

**Član 3. Istanbulske
konvencije**

**Komitet za
eliminiranje
diskriminacije žena
(CEDAW), Opće
preporuke
br. 19 i 35**

Obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama u regiji organizira se povremeno i centri za obuku je nisu standardizirali.

Razviti odgovarajuću obuku koja će preispitati stavove na temelju predrasuda i eliminirati stereotipe, ne samo kod pojedinih učesnika obuke, već i na nivou institucija.

Obuka o nasilju u porodici u državama članicama Konvencije u regiji organizira se u okviru početne obuke, ali bez rodno osjetljivog razumijevanja fenomena nasilja nad ženama i odnosa moći između žena i muškaraca.

Materijali za obuku treba da obrađuju rodnu zasnovanost nasilja nad ženama i djevojčicama i činjenicu da je rodno zasnovano nasilje posljedica neravnopravnosti i istovremeno održava neravnopravnost.

→ **RODNO OSJETLJIV
PRISTUP SVIM
OBLICIMA
NASILJA NAD
ŽENAMA I
DJEVOJČICAMA,
UKLJUČUJUĆI
NASILJE U
PORODICI**

**Član 3. Istanbulske
konvencije**

Početna obuka u policiji i pravosuđu uključuje nasilje u porodici u različitim modulima, ali u programima obuke stručnjaka nedostaje rodno osjetljivo razumijevanje fenomena nasilja nad ženama i djevojčicama.

Uvesti obuku koja obrađuje sve oblike nasilja nad ženama. Osigurati da obuka o nasilju u porodici obrađuje ovu temu u svim njenim oblicima (koji uključuju fizičko, psihičko i seksualno nasilje i ekonomsko nasilje). Pored toga, nasilje u porodici treba predstaviti kao oblik nasilja koji nesrazmjerno pogađa žene i stoga predstavlja pitanje rodne (ne)jednakosti.

Uvesti obuku o pristupu koji se temelji na ljudskim pravima i ima cilj integrirati prevenciju nasilja nad ženama i djevojčicama, zaštitu žrtava i kažnjavanje počinitelja.

→ **PRISTUP
USMJEREN NA
ŽRTVU**

**Članci 4., 12. i
18. Istanbulske
konvencije**

**Komitet za
eliminiranje
diskriminacije
žena (CEDAW),
Opća preporuka
br. 35 o ženama
pripadnicama
manjina**

U programima obuke stručnjaka u policiji i pravosuđu u regiji nedostaje pristup usmjeren na žrtvu, koji podstiče poštovanje i ravnopravnost žena i djevojčica tako što pruža praktične alate za osiguravanje sigurnosti i osnaživanje žena i djevojčica koje su preživjele nasilje.

Obuka treba da sadrži jasne smjernice za razumijevanje potreba žrtava i postupanje stručnjaka s poštovanjem i osjećajem i za osnaživanje žrtava kako bi donosile informirane odluke koje najbolje odražavaju njihove interese.

Obuka treba doprinijeti nediskriminatornim stavovima i razumijevanju da neke okolnosti mogu povećati ranjivost određenih žrtava. Posebnu pažnju treba posvetiti ispreplitanju faktora koji povećavaju ranjivost.

U obuci treba posvetiti posebnu pažnju eliminisanju stavova koji okrivljuju žrtvu ili je smatraju odgovornom za nasilje koje je preživjela.

→ **KOORDINIRAN
I MULTI-
SEKTORSKI
PRISTUP**

**Članci 7., 15. i
18. Istanbulske
konvencije**

Nisu sve države članice Konvencije u regiji razvile protokole za multisektorsku saradnju ili standardne operativne postupke za slučajeve nasilja nad ženama i djevojčicama / nasilja u porodici.

Uspostaviti sistem za multisektorsku koordinaciju odgovora na nasilje nad ženama i djevojčicama / nasilje u porodici.

Organiziranje redovne obuke o multisektorskoj saradnji i rješavanju slučaja još uvijek predstavlja izazov u većini država članica Konvencije obuhvaćenih ovim izvještajem..

Uvesti redovnu i obaveznu obuku o multisektorskoj saradnji za nadležne aktere u sistemu.

U obuci naglasiti ulogu relevantnih ženskih OCD u pružanju usluga žrtvama, tako da stručnjaci u policiji i pravosuđu mogu uputiti žrtve na pravo mjesto.

→ **POSLEDICE
NASILJA NA
DJECU ŽRTVE
ILI DJECU
SVJEDOKE
NASILJA**

**Član 31.
Istanbulske
konvencije**

**Komitet za
eliminiranje
diskriminacije žena
(CEDAW), Opća
preporuka br. 35**

**Član 19. Konvencije
UN-a o pravima
djeteta**

Obuka na temu nasilja nad ženama i djevojčicama ili nasilja u porodici u regiji načelno ne obrađuje temu djece žrtava ili djece svjedoka nasilja, niti potrebe za posebnim pristupima za zaštitu djece u ovakvim slučajevima.

Obuka treba da obuhvati poseban modul o tehnikama ispitivanja djece, prepoznavanju znakova traume i izbjegavanju sekundarne viktimizacije djece koja su žrtve ili svjedoci nasilja nad ženama i djevojčicama.

Potrebna je posebna obuka o donošenju odluka vezano za starateljstvo i pravo posjete u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama tako da ostvarivanje prava na posjetu ili starateljstvo ne ugrožava prava i sigurnost žrtve ili djece.

→ **PRISTUP
USMJEREN NA
SOCIJALNO
UKLJUČIVANJE
OSOBA S
INVALIDI-
DITETOM**

**Član 6. Konvencije
UN-a o pravima
osoba s
invaliditetom;
Opći komentar
br. 6 (2018.) o
ravnopravnosti i
nediskriminaciji,
Komitet za
prava osoba s
invaliditetom**

**Komitet za
eliminiranje
diskriminacije žena,
Opće preporuke
br. 18 (o ženama s
invaliditetom), br.
19 i br. 35.**

U regiji nedostaje odgovarajuća obuka o nasilju nad ženama i djevojčicama i nasilju u porodici koja povećava kapacitete stručnjaka u pravosuđu da uzimaju u obzir invaliditet kod donošenja mjera zaštite žrtava nasilja nad ženama i djevojčicama s invaliditetom.

Razviti specijaliziranu obuku koja obrađuje različite oblike invaliditeta kako bi se osiguralo da žrtve nasilja nad ženama i djevojčicama i nasilja u porodici mogu ostvariti pravo na sudsku zaštitu.

Obuka ne treba da se ograničava na pojam socijalnog uključivanja osoba s invaliditetom, već da se fokusira na razvoj vještina i praktično iskustvo.

U provođenju obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama i nasilju u porodici, predavači treba da uključe stručnjake s invaliditetom ili naprednim znanjem o nasilju nad ženama i djevojčicama i invaliditetu.

→ **SPECIJALIZIRANI
I POSVEĆENI
PREDAVAČI**

**Član 15.
Istanbulske
konvencije**

U regiji ne postoji popis specijaliziranih predavača o nasilju nad ženama i djevojčicama, iako postoje inicijative za obuku predavača na određene teme, uglavnom o nasilju u porodici.

Svi predavači o nasilju nad ženama i djevojčicama treba da posjeduju specijalizirano znanje o ovoj temi.

Predavači o nasilju nad ženama i djevojčicama treba da se obavežu na nultu toleranciju prema nasilju nad ženama i djevojčicama.

Postaviti jasne i zakonski određene kriterijume za izbor i certificiranje predavača.

Uključiti stručnjake koji pružaju specijalizirane usluge podrške žrtvama nasilja nad ženama i djevojčicama, kako bi učesnicima obuke prenijeli iskustva žrtava.

→ **INTERAKTIVNE
I TRANSFOR-
MATIVNE METODE
OBUKE**

**Član 15.
Istanbulske
konvencije**

U regiji ne postoje propisi o preporučenoj raspodjeli interaktivnih i teorijskih elemenata obuke koje treba koristiti u razvoju i provođenju obuke.

Postaviti jasne kriterijume na temelju načela učenja odraslih za sve obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama i navesti raspodjelu između teorijskog i praktičnog učenja.

U sve obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama ugraditi rodno transformativne metode s ciljem preispitivanja rodni stereotipa i unutrašnjih predrasuda.

→ **FINANSIRANJE**

**Član 8. Istanbulske
konvencije**

Procesi obuke za stručnjake u policiji i pravosuđu većinom se finansiraju iz budžeta centara za obuku, dok obuka gotovo isključivo obrađuje nasilje u porodici.

Osigurati stabilno finansiranje obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama / nasilju u porodici.

Obuku o nasilju nad ženama i djevojčicama / nasilju u porodici tradicionalno provode i finansiraju ženske OCD i međunarodni donatori.

Osigurati održivo finansiranje za praćenje i procjenjivanje kvaliteta uvedene obuke. Osim toga, uložiti sredstva u neovisnu vanjsku reviziju obuke.

→ **PRAĆENJE I
PROCJENA**

**Članci 6. i 15.
Istanbulske
konvencije**

Nijedna stranka Konvencije u regiji nema uspostavljeno redovno i institucionalizirano praćenje i procjenu znanja stečenog kroz početnu i internu obuku stručnjaka.

Razviti standardizirano prikupljane podataka o početnoj, internoj i multisektorskoj obuci.

Uvesti redovno i standardizirano praćenje i procjenu početne i interne obuke o nasilju nad ženama i djevojčicama.

Koristiti jedinstvenu metodologiju za praćenje i procjenu kako bi se prepoznavali trendovi i promjene u ponašanju stručnjaka koji su učestvovali u obuci.

Organizirati neovisno, vanjsko ocjenjivanje obuke u unaprijed određenim vremenskim razmacima.

Ova publikacija je dio projekta „WIN – Žene i muškarci: inovacije i umrežavanje u interesu rodne ravnopravnosti“ Sekretarijata OSCE-a. „WIN“ projekat se provodi uz podršku sljedećih donatora:

Sekretarijat OSCE-a

Ured generalnog sekretara
Program za rodna pitanja
Wallnerstrasse 6
1010 Beč-Wien, Austrija

E-pošta: equality@osce.org
www.osce.org/secretariat/gender

Sadržaj ove publikacije predstavlja stanovišta, saznanja, shvatanja i zaključke autorica i autora publikacije i ne odražava nužno poglede ili zvaničan stav Organizacije za evropsku sigurnost i saradnju (OSCE), njenih donatora i/ili zemalja učesnica. Iako je ova publikacija pripremljena uz najveću moguću pažnju, OSCE ne preuzima nikakvu odgovornost za tačnost ili potpunost informacija, instrukcija ili savjeta datih u ovom dokumentu, kao ni za štamparske greške.

Nazivi koji se koriste u ovoj publikaciji i materijali koji se u njoj predstavljaju ne predstavljaju stav ili izjavu OSCE-a u vezi sa pravnim statusom neke zemlje, regiona, grada ili oblasti ili tamošnjih organa vlasti, kao ni bilo kakav pokušaj određivanja graničnih linija i/ili granica.